

บุพเพสันนิวาสกับภาพแทนความเป็นหญิงแห่งกรุงศรีอยุธยา กับหญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน Ayutthaya Period and Modern-day Women's Representations from a Love Destiny Story

ธัญญลักษณ์ อ่อนประสงค์¹

Tanyaluk onprasong²

มานิช ดินลานสกุล³

Manot Dinlangsun⁴

ปรียากรณ์ ชูแก้ว⁵

Pariyagorn Chookaew⁶

(Received: June 29, 2020; Revised: December 6, 2020; Accepted: December 14, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอประเด็นภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน จากนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส ของรอมแพง (2561) โดยนำแนวคิดการสร้างภาพแทนของ Stuart Hall ลักษณะภาพตัวแทนของสราภรณ์ โรจนพฤกษ์ แนวคิดสตรีนิยมของ Kate Millet และแนวคิดความเป็นสมัยใหม่ของ Inkeles and Smith มาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกและอธิบายผลการศึกษาพบว่า สามารถจำแนกภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบันได้ 3 ประเด็น คือ ภาพแทนด้านธรรมเนียม ได้แก่ ธรรมเนียมการออกเรือน ภาพแทนด้านกิจกรรมารยาท ได้แก่ กิจกรรมารยาทในการหัวเราะ การชายตาและการเคลื่อนไหวร่างกาย และภาพแทนด้านลักษณะนิสัย ได้แก่ ลักษณะนิสัยห้าวหาญและกล้าคิดกล้าแสดงออก ซึ่งเมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างยุคสมัยแล้วพบว่า ภาพแทนผู้หญิงทั้ง 2 ยุคสมัยมีทั้งความเหมือนและขัดแย้งกัน โดยเวลาและค่านิยมของสังคมในขณะนั้นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดกรอบภาพแทนของผู้หญิงได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ภาพแทน ความเป็นหญิง หญิงก้าวหน้า บุพเพสันนิวาส

Abstract

This academic article presents Ayutthaya period and modern-day women's representations from the romance novel named Love Destiny by Rompong (2018). The concept of this research was based on representation by Stuart Hall, Representative Image by Sararuk Rodjanapruek (2014), Feminism by Kate Millet and Modernity by Inkeles and Smith as a basis for classification and explanation. The study found three major images. The first one was a custom representation such as marriage. The second image was a mannered representation such as laughter, glance and movement. The third one was characteristic representation such as bravery, and assertiveness. When comparing women between the two

¹นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

²Undergraduate student, Department of Thai Language, Thaksin University, Songkhla. 90000

³อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

⁴Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla. 90000

⁵อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

⁶Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla. 90000

main generations, it was found that both Ayutthaya's and modern-day women shared some similarities and differences. Time and social value at that time were the major factor to frame the women.

Keywords: Representation, Womanhood, Modern-day Women's, Bupphaesanniwas

บทนำ

วรรณกรรมถือเป็นกระจกสะท้อนสังคมที่สะท้อนให้เห็นภาพสังคมอย่างหนึ่ง ดังที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงใน บวร ประพศิตดี, 2520, หน้า 91) ทรงกล่าวถึงวรรณกรรมว่า "วรรณกรรมเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่การปกครอง แนวความคิดและค่านิยมในสังคมแต่ละยุค แต่ละสมัยซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพการณ์สิ่งแวดล้อมของแต่ละสังคม" วรรณกรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสะท้อนภาพสังคมของแต่ละยุคสมัย การศึกษาหรือการอ่านวรรณกรรมแต่ละเรื่องทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพสังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจของยุคสมัยที่ผู้แต่งได้สะท้อนผ่านมุมมองของตนออกมา รวมทั้งทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่มีต่อสภาพการณ์นั้นด้วย อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมจะสะท้อนสังคมให้เรารับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น ในขณะที่สังคมอาจมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมได้และวรรณกรรมก็อาจส่งผลกระทบต่อสังคมได้เช่นกัน

นวนิยายเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่สื่อความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งเพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมดังที่ จิตรลดา สุวดีถิกุล (2530, หน้า 67-68) กล่าวว่า นวนิยายเป็นเรื่องที่สมมติขึ้นโดยอาศัยเหตุการณ์ของมนุษย์ในสังคมเป็นพื้นฐาน แล้วนำมาปรับปรุงให้สมจริงยิ่งขึ้นด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตัวละครแสดงออกมา และด้วยนวนิยายเป็นรูปแบบวรรณกรรมประเภทหนึ่งซึ่งมีเนื้อหาสะท้อนความเป็นจริงในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างนิยายกับสังคมจึงเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ไม่ยากนัก นวนิยายย่อมมีเนื้อหาสาระและความคิดอันดูดซับมาจากสังคม แม้ว่านวนิยายจะเกิดขึ้นมาจากจินตนาการของผู้เขียน โครงเรื่องและเหตุการณ์ของตัวละครเป็นเรื่องที่ผู้เขียนสมมติแต่งขึ้นก็ตาม แต่ผู้เขียนก็ได้ถ่ายทอดมาจากบุคคลและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมตามช่วงเวลาเขียน ยิ่งผู้เขียนมีฝีมือก็ยากที่ผู้อ่านจะไม่ตั้งใจติดตาม ฉะนั้น นวนิยายจึงมีความผูกพันกับสังคม

หากกล่าวถึงนวนิยายที่สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยและเป็นที่ยอมรับชมชอบใน พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมาก็คงหลีกเลี่ยงนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส จากบทประพันธ์ของรอมแพงไม่ได้ เพราะนวนิยายยังได้รับการพัฒนาเป็นละครโทรทัศน์และเป็นละครที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง รวมถึงมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมากทั้งจากเนื้อเรื่อง ตลอดจนบทบาทของตัวละครโดยเฉพาะตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือ การเกิดและเกศสุรางค์ที่สะท้อนภาพแทนความแตกต่างของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงก้าวหน้าในยุคปัจจุบันได้อย่างชัดเจน เนื่องจากตัวละครทั้งสองเกิดในยุคสมัยที่ต่างกัน คือ การเกิดเกิดในสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนเกศสุรางค์เกิดในสมัยปัจจุบัน แนวคิดการสร้างภาพแทน (Representation) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาความแตกต่างของผู้หญิงทั้งสองยุคสมัย โดย Stuart Hall (อ้างถึงในภัทรศศิริ ช้างเจิม, 2559, หน้า 34) ได้เสนอวิธีการนำเสนอภาพแทนในเชิงการสร้างความหมาย (Constructionist Approach) ว่าผู้สร้างมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้กำหนดกรอบและให้ความหมายกับสิ่งรอบข้างที่ไม่มี ความหมายในตัวเอง เช่น ผู้หญิง ไม่ได้มีความหมายในตัวเอง หากแต่เกิดจากการประกอบสร้างขึ้นจากวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมและการนำเสนอภาพแทนซ้ำ ๆ โดยผู้สร้างกำหนดความหมายและบทบาทของผู้หญิงให้เป็นที่ไปในยุคที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงจะถูกสร้างให้อ่อนแอ ทำงานในบ้าน แต่เมื่อมีการเรียกร้องสิทธิสตรีจากสตรีนิยมมากขึ้น ภาพแทนของผู้หญิงจึงเปลี่ยนไป เป็นผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านได้มีความสามารถทัดเทียมผู้ชาย เป็นต้น นอกจากนี้ สราภักษ์ โจนพฤกษ์ (2557, หน้า 29) ยังได้

อธิบายลักษณะของภาพตัวแทนไว้ว่าในบางครั้งภาพตัวแทนที่สร้างขึ้นก็มีความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยการหยิบยกเนื้อหาบางส่วนมาดัดแปลงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการสร้างภาพตัวแทนของผู้หญิงในเรื่องบุพเพสันนิวาส

ในการศึกษาภาพตัวแทนของผู้หญิงยังมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดสตรีนิยมของ Kate Millet (อ้างถึงใน กนกพรธน์ วิบูลยศรีน, 2547, หน้า 13-14) ที่ได้แบ่งขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิและการปลดปล่อยสตรีในระดับสากล ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มย่อยของสตรีนิยมออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสตรีนิยมแนวเสรีนิยม (Liberal Feminism) กลุ่มสตรีนิยมแนวหน้า (Radical Feminism) กลุ่มสตรีนิยมแนวมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) และกลุ่มสตรีนิยมแนววัฒนธรรม (Cultural Feminism) โดยกลุ่มสตรีนิยมไม่ว่าแนวทางใดก็ตามมีจุดประสงค์เรื่องเดียวกัน คือ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศในสังคม ซึ่งสามารถช่วยยกระดับให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ได้ถูกรองรับโดยผู้ชาย และมีความสมัยใหม่ไม่ยึดติดกับค่านิยมของสังคมแบบเดิม ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและช่วยผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปในทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้แนวคิดความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ของ Inkeles and Smith (อ้างถึงใน กนกพรธน์ วิบูลยศรีน, 2547, หน้า 38) ก็ได้กล่าวถึงความเป็นสมัยใหม่ในระดับบุคคล ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันสลับซับซ้อน โดยประกอบด้วยทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกและพฤติกรรม โดยสิ่งเหล่านี้เกิดจากการที่บุคคลได้เข้าไปอยู่ในสังคมสมัยใหม่หรือกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือสมบัติที่บุคคลจะต้องมีเพื่อให้การดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง Inkeles and Smith ได้กำหนดลักษณะบุคคลสมัยใหม่ที่ดีควรเป็นหลายประการ เช่น จะต้องเป็นผู้ที่พร้อมในการยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ เป็นผู้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นผู้ที่มีความคิดอิสระและมีหัวก้าวหน้า เป็นผู้ที่มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการค้นหาลักษณะภาพความเป็นสมัยใหม่ของผู้หญิง การนำลักษณะความเป็นบุคคลสมัยใหม่มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ลักษณะบุคลิกลักษณะ ความคิด หรือการแสดงออก จึงทำให้ได้ทราบถึงลักษณะความเป็นสมัยใหม่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทความวิชาการนี้ต้องการนำเสนอประเด็นภาพแทนของผู้หญิงในสมัยอยุธยาเกี่ยวกับหญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน โดยนำแนวคิดการสร้างภาพแทน ของ Stuart Hall และลักษณะภาพตัวแทนของสรารักษ์ โรจนพฤษ์มาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาและผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน รวมถึงนำแนวคิดสตรีนิยมของ Kate Millet และแนวคิดความเป็นสมัยใหม่ของ Inkeles and Smith มาเป็นเกณฑ์ในการอธิบายความเหมือนและความขัดแย้งระหว่างผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาและผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบันที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส ดังนี้

บุพเพสันนิวาสกับภาพแทนความเป็นหญิงแห่งกรุงศรีอยุธยากับหญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน

นวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่สะท้อนภาพสังคมในสมัยอยุธยาได้เป็นอย่างดี เนื่องด้วยตัวละครเอกฝ่ายหญิงของเรื่องนั่นคือ เกศสุรางค์ หญิงสาวก้าวหน้าในปัจจุบันที่มีลักษณะนิสัยกล้าคิด กล้าแสดงออก อีกทั้งยังมีกิริยาทำทางที่ไม่ได้เรียบร้อยดังกุลสตรี ได้ย้อเวลากลับไปอยู่ในร่างของ การะเกด หญิงสาวในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่มีความงดงามทั้งหน้าตาและกิริยามารยาทสมกับเป็นกุลสตรีในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเกศสุรางค์ได้เข้ามาอยู่ในร่างของการะเกดแล้วนั้นการแสดงออกของการะเกดไม่ว่าจะเป็นกิริยาทำทาง ลักษณะนิสัย หรือการไม่รู้จักธรรมเนียมและค่านิยมของสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงทำให้เธอกลายเป็นหญิงสาววิปลาสอย่างเลี่ยงไม่ได้ ภาพแทนความเป็นหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่สะท้อนผ่านหญิงก้าวหน้าในปัจจุบันจึงมีความโดดเด่นและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ผู้ศึกษาพบว่าภาพแทนความเป็นผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบันสามารถจำแนกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ภาพแทนด้านธรรมเนียมของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงในปัจจุบัน

ธรรมเนียมเป็นวิถีทางการปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่ยึดถือกันมาแต่โบราณ หากทำผิดธรรมเนียมก็จะเป็นที่ครหา เป็นที่ดูถูกเหยียดหยามและเป็นที่ยกย่องของสังคม แต่ไม่ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง โดยสังคมในอดีตมักจะมีธรรมเนียมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ในที่นี้จึงหมายรวมไปถึงผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมที่วางไว้ ซึ่งบางธรรมเนียมก็ยึดถือมาจนถึงปัจจุบัน แต่บางธรรมเนียมก็ได้จางหายไปตามยุคสมัย และจากการศึกษาพบว่าภาพแทนด้านธรรมเนียมของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงในปัจจุบัน คือ ธรรมเนียมการแต่งงานออกเรือน

การแต่งงานออกเรือนถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของคนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา จากการศึกษพบว่า การแต่งงานออกเรือนของหญิงในสมัยอยุธยานั้นสามารถออกเรือนได้ตั้งแต่วัยเยาว์ ดังที่เกศสุรางค์ในร่างของภรรยาเกิดพุดคุยกับนางผินนางแย้มซึ่งเป็นหญิงรับใช้เรื่องการออกเรือนของตนเอง ดังนี้

“ถาม...เยี่ยงนั้นได้อย่างไรเจ้าคะ” เสียงอ้อมแอ้มของนางแย้มแย้งออกมาอย่างกริ่งเกรง
 “อ้าว...ถามไม่ได้หรือ ข้าเองก็น่าจะมีอายุพอที่จะแต่งงานออกเรือนได้แล้วนี่”
 “เจ้าคะ แม่นายท่านอายุสิบหกปีแล้วเจ้าคะ”
 “อะไรนะ สิบหกปีเอง จั๊นอย่าเพิ่งแต่งเลย รออีกสักห้าหกปีถึงจะดี”
 “ใช่! ได้อย่างไรเจ้าคะ หากแม้ว่าเก็นยี่สิบปี ยังไม่ออกเรือนก็เท่ากับเป็นสาวเทื่อ หาผู้แต่งมิได้นะเจ้าคะ”
 “ก็ขึ้นคานไฉน ไม่ต้องแต่งอยู่คนเดียวก็ได้”

(รวมแพง, 2561, หน้า 30)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นภาพแทนด้านการออกเรือนหรือการแต่งงานของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เห็นว่าการแต่งงานของหญิงสาวในอายุ 16 ปีถือเป็นเรื่องปกติและเป็นอายุที่เหมาะสมในการออกเรือน ในทางกลับกันหากอายุเกิน 20 ปีแล้วยังไม่ออกเรือนก็เท่ากับเป็นสาวเทื่อ แตกต่างกับผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่จะแต่งงานได้ก็ต่อเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วหรือได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง นอกจากนี้คนไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยายังมองว่าการออกเรือนเป็นสิ่งสำคัญและหญิงสาวทุกคนจะต้องออกเรือน ในทางกลับกันภาพแทนของผู้หญิงในปัจจุบันกลับไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแต่งงานและเลือกที่จะอยู่คนเดียวโดยไม่แต่งงานเยอะขึ้น เห็นได้จากที่เกศสุรางค์ในร่างของภรรยาเกิดพุดคุยกับนางผินนางแย้มที่กลัวว่านายของตนจะไม่ได้ออกเรือนโดยไมยติว่า “ก็ขึ้นคานไฉน ไม่ต้องแต่งอยู่คนเดียวก็ได้” จึงเห็นได้ว่าการออกเรือนหรือการแต่งงานของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับปัจจุบันมีธรรมเนียมที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

การจะออกเรือนของหญิงสาวในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีอีกสาเหตุหนึ่งคือการมีข่าวเสียหายในเรื่องชู้สาวดังตอนที่ภรรยาเกิดช่วยชีวิตหมื่นสุนทรเทวาจากการตกน้ำโดยการผายปอด ทำให้ชาวบ้านที่มุงดูเห็นว่าเป็นเรื่องบัดสีบัดเถลิงที่ชายหญิงมาจับกันในที่สาธารณะ และเมื่อออกญาโหราธิบดีทราบจึงให้ทั้งสองคนแต่งงานกัน เพื่อไม่ให้ภรรยาเกิดเสียหาย ดังที่ว่า

“แม่ภรรยาเกิดเอาลมจากปากนางมาใส่ปากข้าขอรับ” เสียงทุ้มย่ำคำว่าปากจนนำโมโห
 “อ้อ...ฮา!” เสียงอุทานลั่นของออกญาโหราธิบดีทำให้เกศสุรางค์ได้แต่หัวเราะแหมะ ๆ โบกหน้า
 แหยเก้นั้นก้มหน้าอรับคำตำหนิเต็มที่ หากออกญาธิบดีกลับนั่งจันอย่างครุ่นคิดก่อนจะเอ่ย
 ปากพุดขึ้นมาซ้ำ ๆ

“อีกไม่นานความนี้คงลือไปทั่วพระนคร พ่อเดชคิดจักทำประการใด”
 “ข้าคิดจักออกเรือนขอรับ” วาจาที่ออกมาจากปากหยกหนาได้รูปชวนให้ตะลึงกว่าเป็นหลายเท่า
 “แม่การะเกด ลูกชอบใจอเจ้ามากหนาที่ช่วยพ่อเดชให้พ้น ออเจ้ามิต้องกังวลไป หากแม่
 ชื่อเสียของอเจ้าจักต้องเสียหายลูกจักให้พ่อเดชแก้ไขตบแต่งแก่อเจ้า เพราะมิว่าแม่หญิงใด
 มีเรื่องเสียหายเพียงนี้ยอมถึงแก่ชายไม่ออก มิมีชายใดอยากได้ไปเป็นเมียดอกหนา”
 (รวมแพง, 2561, หน้า 214-216)

การแต่งงานออกเรือนเพื่อไม่ให้ฝ่ายหญิงเสียหายเมื่อมีการตัดสินใจจากคนในสังคมเรื่องผู้สาวมีอยู่ใน สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งก็เหมือนกับสังคมในปัจจุบันที่หากเมื่อหญิงสาวเกิดข่าวเสียหายจากฝ่ายชายก็จะต้องมีการพูดคุยกัน ระหว่างผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายเพื่อจัดงานแต่งงาน จึงแสดงให้เห็นว่าธรรมเนียมในเรื่องดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ การออกเรือนหรือการแต่งงานของหญิงสาวในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นก็จะต้องมีการเตรียมตัวก่อน ไม่ใช่จะแต่งงานไหน ก็ได้ ซึ่งหญิงสาวที่จะออกเรือนได้นั้นจะต้องมีความพร้อมทั้งการบ้านการเรือน หรืออาหารการกินเพื่อเป็นการผูกมัดใจชาย และยังเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของหญิงสาวในสมัยนั้น เห็นได้จากตอนที่คุณหญิงจำปา แม่ของหมื่นสุนทรเทวาได้สอนการะเกด ก่อนที่จะออกเรือนกับลูกชายของตนเอง ดังนี้

“เป็นหญิงนั้นใกล้ออกเรือนต้องทำให้เป็นทุกอย่าง เพลาจักสั่งป่าวไพร่จักได้มีอายุใคร
 การบ้านการเรือนต้องเรียบร้อย อาหารการกินต้องรู้จักเก็บงำรู้จักทำแต่งผูกมัดใจชาย ล้วน
 แล้วแต่เป็นเสน่ห์ของแม่หญิง ออเจ้าเข้าใจฤาไม่”
 (รวมแพง, 2561, หน้า 360)

จึงกล่าวได้ว่าภาพแทนด้านธรรมเนียมของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงในยุคปัจจุบันมีภาพแทน การแต่งงานออกเรือนของหญิงในสมัยอยุธยาขัดแย้งกับผู้หญิงในปัจจุบันตรงอายุที่พร้อมในการออกเรือน คือ หญิงในสมัย กรุงศรีอยุธยาสามารถที่จะแต่งงานออกเรือนได้ตั้งแต่วัยเยาว์และมีธรรมเนียมที่ว่าหากอายุเกิน 20 ปีแล้วยังไม่แต่งงานออก เรือนก็จะถือว่าเป็นสาวที่ถือ แตกต่างกับผู้หญิงในปัจจุบันที่จะแต่งงานได้ก็ต่อเมื่อบรรลุนิติภาวะหรือได้รับการยินยอมจาก ผู้ปกครองและผู้หญิงในปัจจุบันก็ได้ให้ความสำคัญกับการแต่งงานที่เทียบเท่ากับสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงจะเห็นว่า ผู้หญิงในปัจจุบันเลือกที่จะใช้ชีวิตคนเดียวโดยไม่แต่งงานมากขึ้น แต่ก็ยังมีธรรมเนียมที่เหมือนกันคือภาพแทนด้านธรรมเนียม เรื่องความรับผิดชอบของฝ่ายชายที่เมื่อทำให้ฝ่ายหญิงมีข่าวเสียหายในเชิงผู้สาวก็จะต้องมีการรับผิดชอบโดยการแต่งงานกัน และหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็จะต้องมีความพร้อมก่อนแต่งงานเพื่อเป็นการผูกใจสามีและเพิ่มเสน่ห์ให้กับตนเอง

2. ภาพแทนด้านกิจกรรมารยาทของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับหญิงปัจจุบัน

กิจกรรมารยาทถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมเพราะเป็นการแสดงความเคารพ ให้เกียรติซึ่งกัน และกัน นอกจากนี้กิจกรรมารยาทของผู้หญิงไทยก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับสังคมไทยเป็นอันทราบกันว่าผู้หญิงไทย ในอดีตมักจะมีกิจกรรมารยาทเรียบร้อยสมกับเป็นกุลสตรีไทย แตกต่างกับผู้หญิงในปัจจุบันที่มีความเรียบร้อยลดน้อยลง ขาดความระมัดระวังในกิจกรรมารยาท และไม่คอยคำนึงถึงกาลเทศะเท่าที่ควร จากการศึกษาพบว่าภาพแทนด้าน กิจกรรมารยาทของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงปัจจุบันมี 3 ประเด็น ดังนี้

2.1 กิริยามารยาทในการหัวเราะ

กิริยามารยาทในการหัวเราะถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของหญิงไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า การหัวเราะเสียงดังถือเป็นภาพแทนของกิริยามารยาทที่ไม่งามของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา เห็นได้จากตอนที่การะเกดหัวเราะเสียงดังจนโดนนางผีนางแยมเตือนว่า

“มิบังควรหัวร่อดังปานนั้นเจ้าคะ ผู้อื่นจักกันว่าเอาได้ว่าหัวร่อดังมาแล้ว”

“อ้าวชะงั้น จะพยายามเก็บเสียงก็แล้วกันนะ”

(รวมแพง, 2561, หน้า 58)

การหัวเราะเสียงดังของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาถือเป็นสิ่งไม่ควร ดังที่นางผีนางแยมกล่าวว่า “ผู้อื่นจักกันว่าเอาได้ว่าหัวร่อดังมาแล้ว” ซึ่งมาแล้วคือแผ่นโลหะที่มีลักษณะกลมแบนคล้ายถาด เอาไว้ตีให้มีเสียงดัง การหัวเราะดังมาแล้วจึงถือได้ว่าเป็นการหัวเราะเสียงดัง ซึ่งถือเป็นกิริยามารยาทที่ไม่ควรของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่างกับสังคมปัจจุบันที่ไม่ให้ความสำคัญกับกิริยามารยาทในการหัวเราะของหญิงไทยมากนัก จึงเห็นได้ว่าผู้หญิงในปัจจุบันกลับมีการหัวเราะเสียงดังจนเคยชิน แต่ถึงแม้การหัวเราะเสียงดังของหญิงในปัจจุบันจะไม่ได้มีความสำคัญเทียบเท่าในอดีต แต่การที่หญิงในยุคปัจจุบันหัวเราะเสียงดังก็ยังคงมีการว่ากล่าวให้ได้ยินอยู่ว่า “เป็นกิริยาที่ไม่งาม” จึงเห็นได้ว่าภาพแทนของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่แม้จะไม่ให้ความสำคัญกับการหัวเราะเสียงดังเทียบเท่าในอดีต แต่กระนั้นก็ยังคงเห็นว่าเป็นกิริยามารยาทที่ไม่ควรกระทำอยู่ดี

2.2 กิริยามารยาทในการชายตา

การชายตาถือเป็นกิริยาอย่างหนึ่งที่หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ควรกระทำ เห็นได้จากตอนที่การะเกดชายตาใส่ผู้อื่นในตอนนี้ออกนอกเรือนไปเที่ยวตลาด ซึ่งเป็นกิริยาที่การะเกดไม่ได้ตั้งใจแต่ทำไปด้วยความเคยชิน หมื่นสุนทรเทวาจึงต้องตักเตือนเพราะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่งาม ดังนี้

“แม่การะเกด”

“เจ้าคะ” เกศสุรางค์ถึงกับสะดุ้งเมื่อจู่ ๆ หมื่นสุนทรเทวาก็เรียกชื่อการะเกด

“ออเจ้าเพิ่งออกนอกเรือน มิรู้ว่ากิริยาชมั้ยชายตาของออเจ้าเป็นวิสัยเปลอเปล หากก็มิบังควรกระทำ ผู้ใดเห็นเข้าก็จักเอาไปนินทาได้ว่าหลานคุณพ่อกิริยามิงาม เป็นหญิงหาชมั้ยชายตาให้ผู้ชายไปทั่ววันจักพาชายขึ้นหน้ากันทั้งเรือน”

(รวมแพง, 2561, หน้า 160)

กิริยาชมั้ยชายตาถือเป็นกิริยาที่ไม่ควรของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา เพราะหากใครเห็นก็จะเอาไปนินทาว่าร้ายและอาจจะทำให้คนในครอบครัวชายหน้าได้ แตกต่างกับหญิงในปัจจุบันที่สังคมมองว่าการชมั้ยชายตาถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของผู้หญิง เพราะถือเป็นจริตจะก้านที่หญิงใดมีก็จะทำให้หญิงคนนั้นมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากความอิจฉา การออกทำงาน หรือการศึกษาเล่าเรียนนอกบ้าน ส่งผลให้พบเจอบุคคลทั้งหญิงและชาย ผู้หญิงจึงมีกิริยาที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่เรียบร้อยเหมือนแต่ก่อนและกล้าแสดงออกมากขึ้น ในสังคมปัจจุบันจึงมีภาพแทนว่าการชมั้ยชายตาของผู้หญิงถือเป็นกิริยาที่ปกติและหากหญิงคนใดมีก็จะยิ่งเพิ่มเสน่ห์ให้หน้าดึงดูดมากยิ่งขึ้น เกศสุรางค์เมื่อได้ไปอยู่ในร่างของการะเกดจึงเปลอชมั้ยชายตาไปโดยไม่รู้ตัวเพราะคิดว่าเป็นกิริยาของหญิงปกติที่กระทำได้ แต่หารู้ไม่ว่าเป็นกิริยาที่หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่สมควรกระทำ

2.3 กิริยามารยาทในการเคลื่อนไหวร่างกาย

การเคลื่อนไหวร่างกายของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะเป็นการเคลื่อนไหวแบบช้า ๆ ห้ามวิ่ง เพราะถือเป็นการกิริยาที่ไม่งาม เห็นได้จากตอนที่การะเกดวิ่งตามหมื่นสุนทรเทวา ทำให้แม่จ๋าปาและนางผินต้องตักเตือนว่า

“แม่หญิงเจ้าขา มิต้องรีบเยี่ยงนั้นก็ได้เจ้าคะ มิงามเลยหนา”

“วิ่งไยกัน กิริยาไม่สมเป็นลูกหลานเจ้าพระยา”

“ก็ข้ากลัวไม่ทันท่านหมื่นไฉเจ้าคะ”

(รวมแพง, 2561, หน้า 100)

การวิ่งถือเป็นการกิริยาที่ไม่งามของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา แตกต่างกับหญิงในปัจจุบันที่การวิ่งหรือการเดินทางแบบเร็ว ๆ ถือว่าเป็นกิริยาที่ปกติ ไม่ได้เป็นกิริยาที่มองว่าไม่งามแต่อย่างใด ภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับหญิงปัจจุบันในด้านกิริยาการเดินทางหรือการวิ่งจึงมีความเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้การแสดงความคิดเห็นหรือกิริยากระโดดโลดเต้นของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ถือเป็นภาพแทนที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกันเพราะถือเป็นการกิริยาที่ไม่ควรกระทำ ดังตอนที่การะเกดไปให้กำลังใจหมื่นสุนทรเทวาแข่งเรือ และผลอแสดงอาการดีใจด้วยการกระโดดเมื่อหมื่นสุนทรเทวาชนะการแข่งขันเรือ ดังนี้

“เย้ เยส ๆ ๆ” อารามดีใจจึงได้ออกทำออกทางราววอลเลย์บอลหญิงไทยได้แชมป์ระดับโลก

มารอชิงก็มีปาน ทว่าได้สองบ่าวเหาะกุ่มแขนคนละข้างพร้อมปรามเบา ๆ

“ไม่งามเจ้าคะไม่งาม” เจ้าตัวจึงรู้สึกตัวว่าชักจะลุนจืดไปสักหน่อย เพราะหัตถ์ที่ทุกคนต่างร่วมร้องเชียร์ให้จังหวะจึงไม่มีผู้ใดจับผิดท่าดีใจของเด็กแนวเช่นเธอ

(รวมแพง, 2561, หน้า 278)

การแสดงอาการดีใจด้วยการกระโดดโลดเต้นถือเป็นการกิริยาที่ไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งเพราะถือเป็นการกิริยาที่ไม่งาม ซึ่งสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยามองว่าผู้หญิงควรที่จะเก็บอาการ เมื่อมีความดีใจก็ควรจะทำใจแต่พองาม ไม่สมควรกระโดดโลดเต้นเหมือนอย่างชาย แตกต่างกับหญิงในยุคปัจจุบันที่ไม่ได้มีกิริยาสำรวมหรือระแวงระวัง เมื่อมีความรู้สึกเช่นไรก็จะแสดงออกอย่างชัดเจน เกศสุรางค์ในร่างของการะเกดจึงกระโดดโลดเต้นเมื่อมีความรู้สึกดีใจโดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะมองอย่างไร เธอจึงกลายเป็นหญิงที่มีกิริยาผิดแปลกไปจากหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก ดังตอนที่คุณหญิงจ๋าปาเห็นจมีนศรีสิทธิวิวิธบรรหรือศรีปราชญ์ชมการะเกดว่ามีหน้าตาตางงาม จึงกล่าวแย้งขึ้นมาว่า

“รูปนั้นงามอยู่ดอก หากกิริยากระโดดกระเดกนั้ก ชุกชนกก็เป็นทีหนึ่ง ชอบสร้างเรื่องสร้างราว

ก็เท่านั้นหนา” คุณหญิงจ๋าปาเอ่ยแย้งด้วยน้ำเสียงเอ็นดู

(รวมแพง, 2561, หน้า 436)

การที่คุณหญิงจ๋าปากล่าวเช่นนั้นก็เพราะเกศสุรางค์ในร่างของการะเกดมีกิริยากระโดดกระเดกชอบเล่นชุกชนและสร้างเรื่องราวให้ชวนปวดหัวอยู่เป็นประจำ ซึ่งเป็นเป็นกิริยาที่แตกต่างจากหญิงทั่วไปในสมัยกรุงศรีอยุธยา กิริยาดังกล่าวของเกศสุรางค์จึงเป็นการแสดงภาพแทนของผู้หญิงยุคใหม่ที่ไม่คำนึงถึงกิริยามารยาทด้านการวางตัวให้สงบเสถียรเรียบร้อยซึ่งขัดแย้งกับภาพแทนของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่จะต้องระแวงระวังกิริยามารยาทเพราะผู้อื่นจะเอาได้ว่าเป็นหญิงที่มีกิริยาไม่งาม

จึงกล่าวได้ว่าภาพแทนด้านกิจกรรมารยาทของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยามีความแตกต่างกับผู้หญิงในยุคปัจจุบันหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิริยาขม้ายชายตาของผู้หญิงที่คนในสมัยกรุงศรีอยุธยาเห็นว่าเป็นกิริยาที่ไม่เหมาะสม ใครเห็นก็จะเอาไปนินทาได้ แตกต่างกับภาพแทนของหญิงในยุคปัจจุบันที่เห็นว่าการขม้ายชายตากลับเป็นสิ่งที่เพิ่มเสน่ห์อย่างหนึ่งให้กับผู้หญิง เพราะผู้หญิงในยุคปัจจุบันกล้าที่จะแสดงออกมากยิ่งขึ้น ไม่เรียบร้อยเหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้กิริยาในการเคลื่อนไหวของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีความแตกต่างกับหญิงปัจจุบันตรงที่หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะต้องเดินอย่างช้า ๆ ไม่วิ่ง ไม่กระโดดกระเดก รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นหรือกิริยากระโดดโลดเต้นของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ถือเป็นกิริยาที่ไม่ควรเพราะถือเป็นกิริยาที่ไม่งาม แตกต่างกับผู้หญิงในปัจจุบันที่ไม่ได้มีกิริยาสำรวมหรือระวางระวัง เมื่อมีความรู้สึกเช่นไรก็จะแสดงออกอย่างชัดเจน นอกจากนี้ภาพแทนด้านกิริยามารยาทในการหัวเราะยังคงมีภาพแทนที่เหมือนกับปัจจุบันคือ หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ควรหัวเราะเสียงดัง แต่ผู้หญิงในปัจจุบันถึงแม้จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการหัวเราะเทียบเท่าในอดีต แต่การที่ผู้หญิงในปัจจุบันหัวเราะเสียงดังก็ยังคงมีการว่ากล่าวให้ได้ยินอยู่ว่า “เป็นกิริยาที่ไม่งาม” ซึ่งก็ยังคงเป็นความคิดแบบเดิมอยู่

3. ภาพแทนด้านลักษณะนิสัยของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับหญิงในปัจจุบัน

ลักษณะนิสัยเป็นความเคยชินของบุคคลในการกระทำต่าง ๆ แต่การกระทำต่าง ๆ เพียงครั้งเดียวยังไม่ถือเป็นนิสัย เชื่อกันว่านิสัยได้กลายมาเป็นลักษณะของบุคคล แม้ลักษณะชั่วดีของบุคคลนั้นก็คือนิสัยชั่วดีของบุคคลซึ่งได้ปลูกฝังในตนจนเคยชินแล้ว นอกจากนี้ลักษณะนิสัยของแต่ละคนยังมีสภาพแวดล้อมเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ลักษณะนิสัยมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงมีลักษณะนิสัยแตกต่างกับหญิงในปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาพบว่า ภาพแทนด้านลักษณะนิสัยของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับหญิงปัจจุบันมี 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 ลักษณะนิสัยหัวหาญ

ความหัวหาญถือได้ว่าเป็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน เห็นได้ในตอนที่เกศสุรางค์ในร่างของการะเกดไปเดินเที่ยวในตลาดบ้านจีนและในขณะที่กำลังจะกลับก็ได้ปะทะกับชายชาวจีนที่มองร่างการะเกดด้วยท่าทางโลมเลียมทำที่คุกคามและทำร้ายบ่าวของเธอ เธอจึงได้จัดการกับชายชาวจีน ดังนี้

คนที่ตบปากนางผินทำท่าจะเดินเข้ามาใกล้ นายเจมรีบถลันเข้าไปขวางทว่าไม่ทันแม่นายคนโหดที่มองเห็นยักษ์จีนตัวเท่าหนูสยามถลกผ้าถุงเหวี่ยงสั้นเข้ากระแทกกล่องดวงใจผู้ที่เดินกร่างเข้ามาอย่างไม่กลัวเกรง ก่อนจะเข้าประชิดตัวจับแขนใหญ่ปิดข้อกระดูกเหวี่ยงด้วยท่าของยูยิตสูอันเป็นต้นกำเนิดของยูโดที่ได้รำเรียนมาเมื่อตอนยังเป็นสาวร่างอวบวิชาที่เรียนเพื่อลดความอ้วนเมื่อใช้ในร่างของการะเกดกลับคล่องตัวมากขึ้นจนผู้ที่ประสังศรีองลั่นตัวงอท้องซิง หญิงสาวรีบกลับเข้าไปอยู่ในกลุ่มของบ่าวอีกครั้งเมื่อเห็นว่าพวกนั้นตั้งท่าจะเข้ามารุมเพราะลำพังตัวต่อตัวเธอพอจะสู้ไหวแต่ถ้ามากกว่านั้นเธอคงไม่ไหวพอที่จะสู้ หากยังไม่ทันทำสิ่งใดผู้คนที่ต้องแตกฮือเพราะมีคนกลุ่มใหม่แหวกคนมุงเข้ามา

(จอมแพง, 2561, หน้า 242-243)

การกระทำของเกศสุรางค์ที่ต่อสู้กับชายชาวจีนด้วยวิชายูโดนั้นเป็นการกระทำที่ผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่กระทำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงภาพแทนของผู้หญิงยุคใหม่ที่ต้องดูแลและปกป้องตนเอง ไม่ต้องรอให้ใครเข้ามาช่วยเหลือ นอกจากนี้ภาพแทนของผู้หญิงยุคใหม่ที่แสดงผ่านเกศสุรางค์นั้นยังเป็นภาพที่ขัดแย้งกับภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากการะเกดได้ถูกคุณหญิงจำปาหลงโทษไม่ให้ไปเที่ยวตลาดอีก ดังที่ว่า

“ห้ามมิให้ออเจ้าออกไปเที่ยวตลาดอีกจนกว่าเสียงเล่าลือจักซาไป แม้แต่ไปเรียนภาษาก็มิให้ไป เพียงอยู่กับเรือนทบทวนความให้พ่อเดชะกับท่านออกพระท่านออกหลวงก็พอ”

(รวมแพง, 2561, หน้า 245)

ความคิดของคุณหญิงจำปาถือเป็นตัวแทนของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่คิดว่าการกระทำของเกศสุรางค์เป็นการกระทำที่ผู้หญิงในยุคนั้นไม่ควรกระทำ คือ การเดินทางไปในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เพราะเป็นสถานที่ที่ผู้หญิงไม่ควรเข้าไป เพราะจะทำให้กลายเป็นหญิงไม่เรียบร้อย แตกต่างกับหญิงในยุคปัจจุบันที่คิดว่าตนเองจะต้องปกป้องดูแลตัวเองให้ได้ การต่อสู้เพื่อความถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่สมควรกระทำแม้ตนจะเป็นผู้หญิงก็มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย

3.2 ลักษณะนิสัยยกล้ำคิดกล้าแสดงออก

ลักษณะนิสัยยกล้ำคิดกล้าแสดงออกของเกศสุรางค์ในร่างของกระแสดเห็นได้จากตอนที่กระแสดไปเดินตลาดท่าเรือจางวัดนางชี และได้เจอเหตุวิวาทระหว่างฝรั่งยุโรปกับแขกผิวดำที่เป็นพ่อค้าขายผ้าระหว่างทาง ซึ่งกระแสดเห็นว่าฝรั่งยุโรปเป็นฝ่ายหาเรื่องพ่อค้าขายผ้าก่อน แต่เจ้านายของฝ่ายฝรั่งกลับพูดจาเข้าข้างลูกน้องของตนเอง กระแสดที่ยืนมองดูเหตุการณ์อยู่ตั้งแต่ต้นจึงทนไม่ได้ จึงเดินเข้าไปพูดกับเจ้านายฝรั่งว่า

“แต่ข้าเห็น ข้าเห็นคนคนนั้นเดินเข้ามากระแทกพ่อค้าขายผ้าจนทำให้เกิดความเสียหาย” เสียงใสที่แทรกเข้ามากลางวงทำให้คนมุงทั้งหลายหันมามองกันเป็นตาเดียว ยิ่งเห็นว่าผู้พูดงดงามปานภาพวาดก็ยิ่งจับตามองไม่ยอมเลิกร่า

“แม่หญิงน้อย เจ้าพูดอะไรออกมา แล้วเจ้ารู้ฤาไม่ว่ากำลังพูดกับผู้ใด” เสียงทุ้มนุ่มกับประกายตาวิบวับจากฝรั่งตาสีฟ้าดั่งแก้วทำให้เกศสุรางค์ยิ่งขุ่นเคือง

“ไม่รู้ ไม่อยากรู้ด้วย นิสัยไม่ดี”

“แม่นายท่านเจ้าขา อย่าได้กล่าววาจาเยี่ยงนี้ ฝรั่งผู้นี้เป็นถึงออกหลวงเขียวหน้าเจ้าคะ” นางแยมออกปากห้ามแม่นายของตนด้วยความหวาดหวั่นใจ

“จะออกหลวง ออกญาอะไรก็ไม่สน แต่จะมาหาเรื่องคนทำมาค้าขายสุจริตอย่างนี้ข้าไม่เห็นด้วย” เสียงฮือฮาดังมาจากทั่วสารทิศ

(รวมแพง, 2561, หน้า 112)

เกศสุรางค์ในร่างของกระแสดเป็นภาพแทนของคนในยุคปัจจุบันที่มีความคิดอิสระ กล้าคิดกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นตัวของตัวเอง เพราะเธอเห็นว่าฝรั่งเป็นฝ่ายผิดและกระทำการที่ไม่ถูกต้อง เธอจึงกล้าที่จะพูดในสิ่งที่ถูกต้องออกมา แตกต่างกับหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่จะต้องมีความเรียบร้อย ไม่มีปากไม่มีเสียงและจะต้องตามหลังผู้ชายเสมอ เพราะผู้ชายเป็นใหญ่กว่า

กล่าวได้ว่าภาพแทนด้านลักษณะนิสัยของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับหญิงก้าวหน้าในปัจจุบันมีภาพแทนที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งลักษณะนิสัยห้าวหาญที่เป็นการแสดงภาพแทนของผู้หญิงยุคใหม่ที่ต่อสู้และปกป้องตนเอง ไม่ต้องรอให้ใครเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งขัดแย้งกับภาพแทนของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ถือว่าผู้หญิงควรที่จะเรียบร้อย ไม่ห้าวหาญเกินชาย และลักษณะนิสัยยกล้ำคิดกล้าแสดงออกก็ยังเป็นภาพแทนของหญิงในยุคปัจจุบันที่มีความคิดอิสระ กล้าคิด กล้าแสดงออกใน

สิ่งที่ถูกต้องและมีความเป็นตัวของตัวเอง แตกต่างกับหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่จะต้องเรียบร้อย ไม่มีปากไม่มีเสียงและตามหลังผู้ชายเสมอเพราะผู้ชายเป็นใหญ่กว่า การแสดงความคิดของผู้หญิงจึงไม่เป็นที่ยอมรับเหมือนเช่นผู้หญิงในยุคปัจจุบัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาภาพแทนของผู้หญิงในสมัยอยุธยาเกี่ยวกับหญิงก้าวหน้าในปัจจุบันจากนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส โดยนำแนวคิดการสร้างภาพแทน ของ Stuart Hall และลักษณะภาพตัวแทนของสราภักษ์ โรจนพุกฤษ มาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาและผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน รวมถึงนำแนวคิดสตรีนิยมของ Kate Millet และแนวคิดความเป็นสมัยใหม่ของ Inkeles and Smith มาเป็นเกณฑ์ในการอธิบายความเหมือนและความขัดแย้งระหว่างผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาและผู้หญิงในปัจจุบันที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส ผลการศึกษาพบว่าภาพแทนความเป็นหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงก้าวหน้าในปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ 3 ประเด็น ได้แก่ ภาพแทนด้านธรรมเนียม คือ ธรรมเนียมการแต่งงานออกเรือน ภาพแทนด้านกิจกรรมารยาท จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น คือ กิจกรรมารยาทในการหัวเราะ กิจกรรมารยาทในการชายตาและกิจกรรมารยาทในการเคลื่อนไหวร่างกาย และภาพแทนด้านลักษณะนิสัย จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ลักษณะนิสัยหัวหาญและลักษณะนิสัยกล้าคิดกล้าแสดงออก

ภาพแทนด้านธรรมเนียมของผู้หญิงในสมัยอยุธยาพบว่า ภาพแทนด้านธรรมเนียมการแต่งงานออกเรือนมีทั้งความเหมือนและขัดแย้งกับภาพแทนผู้หญิงในปัจจุบัน โดยภาพแทนที่มีความขัดแย้ง คือ อายุที่พร้อมในการออกเรือน โดยผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาสามารถที่จะออกเรือนได้ตั้งแต่วัยเยาว์และหากอายุเกิน 20 ปีแล้วยังไม่ออกเรือนก็จะถือว่าเป็นสาวที่แตกต่างกับสาวในปัจจุบันที่จะแต่งงานได้ก็เมื่อบรรลุนิติภาวะหรือได้รับการยินยอมจากผู้ปกครอง และผู้หญิงในปัจจุบันก็ไม่ให้ความสำคัญกับการแต่งงานเทียบเท่ากับสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงเห็นได้ว่าผู้หญิงในปัจจุบันเลือกที่จะใช้ชีวิตคนเดียวโดยไม่แต่งงานมากขึ้น ส่วนธรรมเนียมในการออกเรือนที่เหมือนกันคือภาพแทนเรื่องความรับผิดชอบของฝ่ายชายที่เมื่อทำให้ฝ่ายหญิงมีข้อเสียหายในเชิงชู้สาวก็จะต้องมีการรับผิดชอบโดยการแต่งงานและหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็จะต้องมีความพร้อมก่อนแต่งงานเพื่อเป็นการผูกใจสามีและเพิ่มเสน่ห์ให้กับตนเอง

ภาพแทนด้านกิจกรรมารยาทของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาพบว่ามีความเหมือนและความขัดแย้งกับผู้หญิงในยุคปัจจุบัน โดยภาพแทนที่มีความขัดแย้งกันคือ กิจกรรมารยาทชายตาที่คนในสมัยกรุงศรีอยุธยาเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมแตกต่างกับภาพแทนของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่เห็นว่าการชาม้ายชายตาคลับเป็นสิ่งที่เพิ่มเสน่ห์อย่างหนึ่ง เพราะผู้หญิงในยุคปัจจุบันกล้าที่จะแสดงออกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีความแตกต่างกับหญิงปัจจุบันตรงที่หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะต้องเดินอย่างช้า ๆ ไม่วิ่ง ไม่กระโดดกระเดก รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นหรือกิจกรรมระโดดโลดเต้นของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ถือเป็นกิจกรรมที่ไม่ควรเพราะถือเป็นกิจกรรมที่ไม่งาม เพราะหญิงในกรุงศรีอยุธยาจะต้องเก็บอาการ เมื่อดีใจก็ต้องดีใจแต่พองาม แตกต่างกับหญิงในปัจจุบันที่ไม่ได้มีกิจกรรมหรือระวางระวัง เมื่อมีความรู้สึกเช่นไรก็จะแสดงออกอย่างชัดเจน และภาพแทนด้านกิจกรรมารยาทของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็ยังคงมีกิจกรรมารยาทในการหัวเราะที่เหมือนกับปัจจุบัน คือ ภาพแทนที่ว่าหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ควรหัวเราะเสียงดัง แต่ถึงแม้ผู้หญิงในยุคปัจจุบันจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการหัวเราะเทียบเท่าในอดีต แต่การที่ผู้หญิงในปัจจุบันหัวเราะเสียงดังก็ยังคงมีการว่ากล่าวให้ได้ยินอยู่ว่า “เป็นกิจกรรมที่ไม่งาม”

ภาพแทนด้านลักษณะนิสัยของหญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับหญิงในปัจจุบัน พบว่าภาพแทนมีความขัดแย้งกันทั้งสิ้น คือ ลักษณะนิสัยห้าวหาญเป็นการแสดงภาพแทนของผู้หญิงก้าวหน้าในยุคใหม่ที่ต้องดูแลและปกป้องตนเอง ไม่ต้องรอให้ใครเข้ามาช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถปกป้องคนใกล้ชิดได้ด้วย ซึ่งขัดแย้งกับภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ถือว่าผู้หญิงควรที่จะเรียบร้อย ไม่ห้าวหาญเกินชาย และลักษณะนิสัยยกล้ำคดกล้าแสดงออกก็ยังคงเป็นภาพแทนของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่มีความคิดอิสระ กล้าคดกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องและมีความเป็นตัวของตัวเอง แตกต่างกับผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ไม่มีปากไม่มีเสียงและตามหลังผู้ชายเสมอ การแสดงความคิดของผู้หญิงจึงไม่เป็นที่ยอมรับเหมือนเช่นหญิงในยุคปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างยุคสมัยพบว่า ภาพแทนของผู้หญิงทั้ง 2 ยุคสมัยมีทั้งความเหมือนและขัดแย้งกัน โดยภาพแทนที่ขัดแย้งกันพบใน 5 ประเด็น ได้แก่ ธรรมเนียมการออกเรือนในเรื่องของอายุในการออกเรือน กิริยามารยาทในการชยตา กิริยามารยาทในการเคลื่อนไหวร่างกาย ลักษณะนิสัยห้าวหาญ และลักษณะนิสัยยกล้ำคดกล้าแสดงออก ส่วนภาพแทนของผู้หญิงที่เหมือนกันมี 2 ประเด็น คือ ธรรมเนียมในการออกเรือนในเรื่องความรับผิดชอบของฝ่ายชายที่ทำให้ฝ่ายหญิงมีข่าวเสียหายและความพร้อมก่อนแต่งงานของผู้หญิง และกิริยามารยาทในการหัวเราะ ซึ่งจากการศึกษาภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยากับผู้หญิงในปัจจุบันพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องภาพความเป็นชายจากการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่อง บุพเพสันนิวาสของรอมแพง ของดิษยพรรณ ศรีบุญเรือง และสุนทรา อินทศิลป์ (2562) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพความเป็นชายของตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส ของรอมแพง ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายในนวนิยายดังกล่าวได้นำเสนอภาพความเป็นชายในสังคมยุคอดีตกับการนิยามความเป็นชายแบบใหม่ในปัจจุบัน โดยกล่าวได้ว่าในช่วงแรกตัวละครมีภาพความเป็นชายแบบเก่าอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการมองผู้หญิงเป็นคนนอก รวมถึงการมีทัศนคติในการมองและแบ่งผู้หญิงออกเป็นหญิงดีและเลว แต่ต่อมาความเป็นชายของตัวละครเอกหลักฝ่ายชายกลับมีการเปลี่ยนแปลงเป็นภาพความเป็นชายแบบใหม่ที่ลดทอนความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้ชายลดลงในบางเรื่อง เช่น การแสดงอารมณ์อ่อนไหวและเปิดเผยกับผู้หญิง รวมถึงการมีความเสมอภาคซึ่งกันและกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

ความแตกต่างระหว่างงานวิจัยข้างต้นกับการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการเปรียบเทียบที่เปลี่ยนจาก ตัวละครเอกฝ่ายชายเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิง แต่เป็นการเปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและความต่างของคนในสมัยเก่าและสมัยใหม่เหมือนกัน โดยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นด้านธรรมเนียม กิริยามารยาทหรือลักษณะนิสัยล้วนต้องอาศัยปัจจัยอื่นควบคู่ ไม่ว่าจะเป็น เวลา บริบททางสังคม หรือความเท่าเทียมทางเพศ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าภาพแทนของผู้หญิงในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเสียทุกเรื่องเพราะลักษณะของหญิงแบบเก่าก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กนกพรรณ วิบูลย์ศรี. (2547). *การเปรียบเทียบภาพตัวแทนของผู้หญิงสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ในภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์อเมริกัน*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/1136>
- จิตรลดา สุวัตติกุล. (2529-2530). การพัฒนาคน : มิติหนึ่งของนวนิยายไทย. *วารสารภาษาและหนังสือ*, 19(2), 67-68.

- ดิษยทรรศน์ ศรีบุญเรือง และสุทธภา อินทรศิลป์. (2562). ภาพความเป็นชายจากการสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายใน นวนิยายเรื่องบุพเพสันนิวาส ของรอมแพง. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(1), 1-2.
- บวร ประพฤติดี. (2520). *สตรีไทยบทบาทในการเป็นผู้นำทางการบริหาร*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรศิริ ช้างเจิม. (2559). *ภาพตัวแทนผู้หญิงในการ์ตูน Disney Princess*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/Tu_2016_5607030193_3072_4739.pdf
- รอมแพง [จันทร์ยวีร์ สมปรีดา]. (2561). *บุพเพสันนิวาส*. กรุงเทพฯ : บริษัท แอปป์ บานานา จำกัด.
- สวาร์ักษ์ ไรจนพฤษ์ และขจร ฝ่ายเทศ. (2557). *การวิเคราะห์ภาพตัวแทนความเป็นสตรีในสื่อภาพยนตร์การ์ตูนวอลดิสนีย์*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.